

Veldkamp in Mallum, 'n jonge boerderi-je op aole grond

Aole grond

Mallum, dat openbare gerichtplaats moet betekenen, is een oud land. Er zijn in deze buurtschap klokkekers opgedolven die duizend of vijftienhonderd jaar geleden door een volksstam naast de as van doden werden bijgezet. Er zijn op verschillende plaatsen urnen gevonden van vóór onze jaartelling. De hoge delen van Mallum behoren tot de oudst bewoonde gebieden van Nederland. Het oudste schriftelijke gegeven over Mallum dateert uit 1188. In de beroemde lijst van goederen van graaf Hendrik van Dalen, heer van Diepenheim, wordt de curtis Mallande, de hof van Mallum, genoemd. 'Alles is maor 'n tiedlank', verzuchtte Hendrik Odink ooit bij het schrijven van een artikel over de Berkelschippers. Hij heeft natuurlijk gelijk maar de tastbare herinneringen aan menselijk leven in Mallum van voor onze jaartelling zijn er nog steeds, evenals de restanten van de hof van Mallum, de gracht rond de vroegere havezate, de oude boerenerven, de watermolen en het muldershuis.

Goede en slechte tijden

Hendrik Willem Heuvel, Willy Heitling, Hendrik Odink en anderen hebben veel geschreven over die lange geschiedenis. Al lezend blijf je gissen naar wat die vele generaties in al die eeuwen hebben doorgemaakt. Welke ambities zijn verwezenlijkt of stukgelopen? Hoeveel verdriet of geluk was hun deel? Liefdes die ontloken of doodbloedden, eer en trots die werden bestendigd of gekwetst.

De Bakes, na 1394 in het bezit van Mallum, waren er niet lang de baas. Evert Bake heeft in 1424 de hof van Mallum inclusief de molen verkocht aan Otto van Bronckhorst, heer van Borculo. De familie Mulert moest in 1895 'neet van welde' het Heerlijk Goed Mallum publiekelijk verkopen. Het eens zo prachtige complex, dat meer dan zeventhonderd jaren steeds onverdeeld in één hand was geweest, vloog in tal van percelen uit elkaar en werd aan verschillende eigenaren toegewezen. Het geslacht Mulert was wel lang in het bezit geweest van Mallum. In 1756 wordt Johan Arnold Ludolf Mulert genoemd als Heer van Mallum. Behalve Mallum bezat hij ook Backenhagen bij Delden (het kasteeltje bestaat nog steeds), Oldenbarsfeld, Keppel, Odinck bij Oeding (vlak over de grens bij Winterswijk) en de helft van havezate Hengelo. Deze Mulert trouwde in 1757 met zijn nicht Judith Agnes Mulert tot Keppel. Zij heeft haar man veel narigheid bezorgd.

Op 13 februari 1770 begaf Judith zich in een calèche en een met goederen beladen wagen van haar huis Backenhagen naar het huis Odinck. Die reis maakte ze vaker, soms over Mallum en soms over Lankheet naar Nijkerken of Oldenkotte. Daar werden dan de pachtboeren van Backenhagen die haar begeleidden afgewisseld door boeren en paarden uit Oeding. Dit keer beval mevrouw Mulert dat de drie boeren door moesten reizen naar Oeding. Daar aangekomen moesten zij

de goederen in de kelder van het slot brengen. Toen op een gegeven moment de boeren tegelijk in de kelder waren, gooide zij plotseling de kelderdeuren dicht en sloot zij de kelder af. De gevangenen wisten een dag later te ontkomen. Blootshoofds, hun hoeden waren verbrand, en zonder proviand keerden zij terug naar Delden. Zij bleven nota bene pachters van Backenhage maar de kwestie heeft veel opschudding veroorzaakt. Er volgde een slepende rechtszaak en pas in 1780 een veroordeling. Het vonnis beslaat 94 bladzijden en de straf was niet mals, een hoge boete en vergoeding van alle gemaakte kosten. Wat de vrouw van de baron bezielde heeft is nooit duidelijk geworden.

En wat was er toch aan de hand met haar kleinzoon, baron Adolph Friedrich Maurits Mulert (1799-1832)? Hij wilde met zijn paard over 'het verlaat' van de sluis springen. In Rekken moet hij tussen de draaiende wieken van de windmolen zijn doorgereden. Zo heeft Hendrik Odink nog veel meer verhalen over deze vreemde seigneur. Vanwege zijn doldrieste gedrag werd hij de 'dolle baron' genoemd. Wat zou zo'n man destijds bewogen hebben? We zullen er nooit meer achterkomen.

Luchtopname van boerderij Veldkamp (foto: familiearchief Henk Griesen).

Een jonge boerderij-je op aole grond

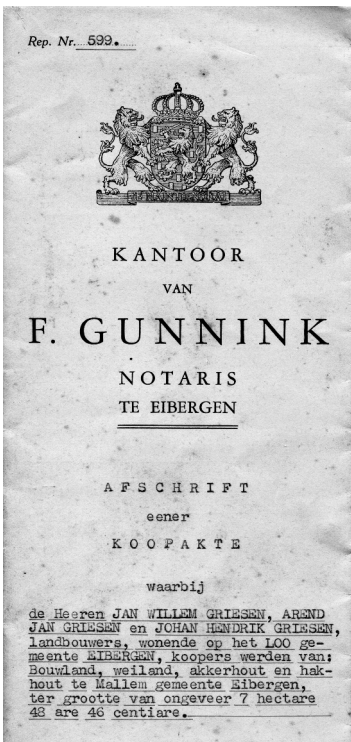
We schakelen maar gauw over naar een meer recente geschiedenis. Ook dan kom je trouwens niet alles te weten. Zoals u weet lopen Achterhoekers niet met het hart op de tong. Maar er wordt genoeg verteld om een indruk te krijgen van ambities, ondernemingszin, tegenslag en verdriet.

Mijn informant is Henk Griesen (1944) wonend op de boerderij Veldkamp aan

Boerderij De Könnink op 't Loo (foto: J. Baake).

cus H.W. Heuvel (1864-1926) vertelt dat er volgens overlevering op Griizen, nu Bisperink, een nieuwe boerderij zou worden bijgebouwd voor een van de zonen. Het lot zou uitmaken wie op de nieuwe plaats zou komen. Er werd 'könnink eschottene', wat met de kermis ook gebeurde. Wie de vogel trof, kwam op de nieuwe plaats, die zo de naam de Könnink kreeg. De boerderij ligt aan een lange oprijlaan met de indrukwekkende voorgevel naar de Berkel. Momenteel wordt die boerderij bewoond door mevrouw C. Strumphler-van de Loo.

De akte van notaris F. Gunnink van 23 september 1937 (foto: familiearchief Henk Griesen)

Aankoop van grond op en rond de Möllen-es

In 1937 kochten de gebroeders Jan Willem, Arend Jan en Johan Hendrik Griesen ruim zeven hectare bouw- en weiland van Heinrich Poodt, destijds eigenaar van erve Hofman. Poodt boerde toen zelf al niet meer op Hofman. Volgens de koopakte, opgesteld door notaris Gunnink te Eibergen op 23 september 1937, woonde Poodt in Haaksbergen en was hij loondorser. Hofman was toentertijd verhuurd aan Kersjes, zo meldt Henk Griesen.

De aankoop was niet zonder problemen gegaan. De familie Griesen had de koopman Frank (destijds wonend Grotestraat 39, naast het huidige museum) ingeschakeld als tussenpersoon. Aanvankelijk leek Frank zich niet aan de afspraken te houden omdat hij de grond van Poodt voor zichzelf wilde verwerven. Achteraf analyserend komt Henk Griesen tot de conclu-

Arend Jan Griesen en Janna Boevink

sie dat Frank vanwege de enorme geldontwaardiging in Duitsland waarschijnlijk gedacht heeft dat grond een veiliger bezit was dan geld. De Franks, de broers Bram en Sallo, stonden bekend als zeer zuinig maar intussen zaten ze er warmpjes bij. Ze hebben in 1942, toen zij vanwege de Jodenvervolgning onderdoken, eerst hun geld in kistjes onder de vloer van de schuur in de grond begraven. Gelukkig overleefden zij de oorlog en kon het geld weer worden opgegraven. Maar in 1970 is nog een keer een kistje met gouden munten gevonden onder de vloer van het berghok. De grondaankoop van de familie Griesen in 1937 was mede mogelijk geworden omdat de familie eerder in Eibergen stukken grond had verkocht aan de gemeente onder andere in verband met de aanleg van de

rondweg, de huidige Wilhelmweg. De straatnaam Koningsbult in de wijk 't Simelink herinnert nog aan de grond die ooit toebehoorde aan de Könnink.

De koe bij de horens vatten

Het was de bedoeling dat op termijn een nieuwe boerderij gebouwd zou worden voor één van de broers. Dat werd Arend Jan (1915-1953), de tweede in de rij. Hij liet in 1941 de nieuwe boerderij Veldkamp bouwen. Daarover straks meer.

De jongste, Johan Hendrik Griesen vestigde zich later als landbouwer in Rekken aan de Zuid Rekkenseweg. Hij is bij ouderen in Eibergen bekend omdat hij jarenlang lid was van de gemeenteraad.

De Möllenmos met veeschuurtje. In de verte rechts boerderij Hofman aan de Rekkensebinnenweg (foto: E.H. Wesselink).

De oudste, Jan Willem Griesen, bleef op de Könnink. Maar niet voor altijd. Bij de ruilverkaveling in 1967/68 kon hij een nieuwe boerderij bouwen aan de Apedijk. Dat betekende groter en efficiënter boeren. Zijn zoon Henk emigreerde vijf jaar geleden met vrouw en zoon naar Wisconsin in de Vere-

nigde Staten van Amerika. Daar wordt nu een boerderij gerund met vele honderden koeien; over ambitie en ondernemingszin gesproken. In dit verband is het aardig te weten dat Griesen ook een weiland had in de Möllenmos aan de andere kant van de Berkel. De Möllenmos, nu verdwenen door de kanalisatie van de Berkel en de bouw van een villawijk langs de Mallumse Molenweg, genoot ooit enige bekendheid. Het figureerde in een Eibergs gezegde: 'Van de Möllenmos naor 't Brendeke gaon', wat zo veel wil zeggen als: 'van vruchtbare grond naar schrale grond verhuizen, achteruit boeren'.

Het mag duidelijk zijn, de Griesens boerden allerminst achteruit, zij gingen geenszins 'naor 't Brendeke'. Wel werd door één van hen met succes de sprong gewaagd over 'het groote göttengat' (de oceaan).

De bouw van Veldkamp

De nieuwe boerderij Veldkamp werd getekend door de in Eibergen bekende architect Gerrit Blankvoort. Het ontwerp van de boerderij is bijna gelijk aan het in diezelfde tijd gebouwde Nieuw Bisperink van Graads te Raa aan de Haaksbergse binnenweg. In december 1940 werd door burgemeester en wethouders van de gemeente Eibergen vergunning afgegeven voor de bouw van de boerderij aan de zandweg naar Oldenkotte, nu Rekkense binnenweg. De plannen werden evenwel gewijzigd. De boerderij zou aan de Molenweg gebouwd worden. Gemeentepzichter Hietbrink adviseerde B&W akkoord te gaan met de wijziging. Uit een notitie van Hietbrink d.d. 3 april 1941 blijkt dat hij nog moeite heeft gedaan om de boerderij evenwijdig aan de weg te krijgen maar dat hem dat niet is gelukt. Omdat de boerderij meer dan twintig meter uit de weg gebouwd werd, kon op basis van de bepaling in artikel 23/3 van de Woningwet evenwijdig aan de weg bouwen niet worden afgedwongen. Voor Arend Jan Griesen was dit een serieuus punt. Door de boerderij scheef te plaatsen kon worden voorkomen dat een deel van het bouwland de Möllen-es verloren ging.

Boerderij Veldkamp (foto: J. Baake).

Daar zou jammer zijn geweest van die beste grond. De bouw van Veldkamp verliep voorspoedig. Bekende namen worden genoemd: aannemer Blankvoort van de Hagen, timmerman Willem Griesen uit de Kerkstraat, een neef van Arend Jan, en schilder Abbink eveneens uit de Kerkstraat.

Vriejen met naobers kind

Er is een oud gedichtje dat luidt:

Koop naobers koo/dan kriej niks too, Vriej naobers kind/dan wet iej wa-j wint.

Dat moet Arend Jan Griesen ook gedacht hebben. Hij trouwde op 21 april 1942 met Janna Boevink (1912-1992) van Bartels, de boerderij naast het inrit van de Könnink. Janna was dus zijn buurmeisje. Hun kinderen, Henk, Catrien en Gerda werden geboren in respectievelijk 1944, 1945 en 1948.

De bevrijding

Henk weet uit de verhalen van zijn moeder hoe Engelse militairen op paaszondag 1 april 1945 vlak langs hun boerderij kwamen. Een dag eerder, op zaterdagmiddag 31 maart, hadden de Duitsers de Berkelbrug opgeblazen om het oprukkende Engelse leger te stagneren. De gevechten waren hevig geweest. De Duitsers hadden stellingen betrokken bij de brug en in de voortuin van villa Iltios. Hun vuur werd vanaf de Viersprong beantwoord door het Engelse tankgeschut. Iltios werd zwaar beschadigd, niet zo zeer als gevolg van het opblazen van de brug, maar door granaten van de Engelsen die in het rieten dak kwamen. Hennie Wesselink schrijft uitvoerig over de slag om de Berkel in zijn boeken over Eibergen in oorlogstijd. Ook op Veldkamp was het niet veilig. De familie Griesen schuilde die zaterdag, samen met de burens Simmelink, in de kelder. Er vielen brandbommen in Mallum. Eén van die bommen miste rakelings de boerderij en viel in de tuin tegenover het keukenraam. Om de opmars naar Haaksbergen voort te zetten moesten de Engelse tanks over de Mallumse Molenweg naar de

Staannd van links naar rechts Harry Boevink en de twee Haagse evacués Harry en Wim Gramans; zittend: Arend Jan Griesen, Janna Griesen-Boevink met baby Henk en Tonia Schutten (foto: familiearchief Henk Griesen).

brug bij de watermolen. Daar was die smalle weg niet op berekend. Zo sneuvelden de badhokjes bij de zwemgelegenheid en de afrastering van de Møllemos waar Arend Jan Griesen pinken had lopen. Henk vertelt dat zijn vader de volgende ochtend, paaszondag, de pinken in veiligheid wilde brengen maar hij kon zich niet verstaanbaar maken bij de Engelse militairen en werd tegengehouden. De uit Den Haag afkomstige evacués op Veldkamp die wel een mondje

Engels spraken, kwamen toen goed van pas. Het waren Harry en Wim Gramans. Zij lagen nog te slapen toen Janna Griesen 's morgens om acht uur naar boven riep: "De Engelsen bunt'r ". In no time waren ze aangekleed en stonden ze buiten. Arend Jan kreeg alsnog toestemming om zijn beesten op te halen. Nog diezelfde paaszondag om elf uur lag er al een noodbrug over de Berkel en hoefden de Engelsen niet meer over de brug bij de Mallumse Molen.

Alles is maor 'n tiedlank

Ik citeerde Hendrik Odink al eerder. Odink was diep doordrongen van de vergankelijkheid van het menselijk bestaan op aarde. Vandaar zijn uitspraak: Alles is maor 'n tiedlank. Arend Jan Griesen leed aan een nierziekte. Hij was een van de eersten in Nederland die gebruikmaakte van een kunstnier. Het heeft hem helaas niet kunnen redden, hij overleed in 1953. Janna bleef achter met drie jonge kinderen en de boerderij. Over wat dat betekend heeft zullen we het maar niet hebben. U kunt er zich genoeg bij voorstellen. Janna heeft de boerderij voortgezet met hulp van Albert Schutten. Toen Henk een jaar of zeventien was kon hij het boerenwerk van Albert overnemen. Inmiddels is Henk 65 jaar en wordt hij op de boerderij geholpen door zijn zoon Arjan (Arend Jan) Griesen.

Tot slot

Toen Henk Griesen nog een 'bössel' was, een jongen van een jaar of tien, liep hij veel bij de familie Thijsen die op het muldershuis woonde. Daar hadden ze een klein paardje waarmee Henk op het land mocht werken. De paarden op Veldkamp waren toen nog veel te groot voor hem. De volgende keer neem ik u ook mee naar het muldershuis, naar de bewoners van eertijds en naar de familie Thijsen in het bijzonder.

Geesteren Gld., december 2009

Bert van der Ziel

Literatuur

Willy H. Heitling, *De Achterhoek*, uitgeverij De Tijdstroom Lochem, 1959

Hendrik Odink, *Land en Volk van de Achterhoek*, uitgeverij W.G. Witkam Enschede, 1971

Jhr. A.J. Gevers en A.J. Mensema, *De Havezaten in Twente en hun bewoners*, uitgeverij Waanders Zwolle, 1995

E.H. Wesselink c.s., *Boerderij en Veldnamen in Eibergen*, Stichting Staring Instituut, H.J. Steenbergstichting, Historische Kring Eibergen, 2004

E.H. Wesselink, *Kom vanavond met verhalen, Eibergen in oorlogstijd, (deel 1 en 3)*, Historische Kring Eibergen, 1990 en 1995